

Harro Maas, *Spelregels van Economen. De ontwikkeling van economiebeoefening* (Amsterdam: Boom Lemma, 2010) 213 p. ISBN 978-90-5931-607-2.

Harro Maas (1958) is universitair hoofddocent in de geschiedenis en methodologie van economie aan de Universiteit van Amsterdam en leider van het VIDI-project 'Observation in economics, historically considered', en heeft dit boek geschreven over spelregels van economen. De drijfveer voor dit boek is volgens Maas het gebrek aan uitleg in bestaande literatuur over de werkwijze van economen in de praktijk. Wetenschapsfilosofische boeken verhullen volgens hem de chaotische onderzoekspraktijken in nette definities en problemen, terwijl economische inleidingen ook niet ingaan op de dagelijkse praktijk van economen. De titel *Spelregels van Economen* is een verwijzing naar Klants *Spelregels voor Economen* (1972). In dit boek definieert Klant hoe economie als 'goede wetenschap' bedreven dient te worden. Maas wil juist inzichtelijk maken aan welke regels economen zich in de praktijk houden, en zodoende de verandering in de titel van 'voor' naar 'van'. Het onderwerp van dit boek is dan ook de technieken en instrumenten ontwikkeld door economen om cohesie zichtbaar te maken in een complexe werkelijkheid.

In dit boek neemt Maas de lezer mee op een reis door de tijd met steeds veranderende spelregels van economen. Beginnend bij John Stuart Mill en eindigend bij de modellen van de Nederlandse bank in de jaren zeventig wordt beschreven hoe de regels waaraan economen zich denken te moeten houden veranderen. Hierin wordt benadrukt dat deze regels geen vaststaande tijdloze gegevens zijn, maar door de tijd heen ontwikkelen. In de meeste hoofdstukken worden een of meerdere voorbeelden van economisch onderzoek gebruikt om te illustreren hoe economisch onderzoek in de praktijk wordt uitgevoerd. Op verschillende manieren probeert Maas de verandering in het denkbeeld van economen naar voren te laten komen. Enerzijds gebeurt dit door (bekende) economische onderzoeken te beschrijven en de verandering in de manier waarop onderzoek plaatsvindt. Anderzijds maakt Maas ook gebruik van andere methoden. Zo presenteert hij bijvoorbeeld een uitgewerkte dialoog tussen Vernon Smith en Charles Plott halverwege de jaren zeventig in het hoofdstuk over experimentele economie. Eerstgenoemde heeft in 2002 de Nobelprijs voor Economie gekregen voor zijn marktexperimenten. In deze dialoog wordt niet alleen het nut van experimenten in de economie besproken, ook de bezwaren van economen zoals Friedman tegen experimenten in de economie worden onder de loep genomen. Verder worden er parallellen getrokken met experimenten in de psychologie. Dit gesprek geeft een leuk inkijkje in de zienswijze van Vernon en Plott ten aanzien van de spelregels van economen. Door mee te gaan in de dialoog wordt het voor de lezer duidelijk hoe de twee economen denken over de kritieken van grootheden zoals Mill en Friedman, hoe ze deze weten te weerleggen, en hoe ze daardoor de spelregels veranderen.

Het boek bevat naast economische voorbeelden ook voorbeelden uit de natuurwetenschappen om bepaalde denkwijzen of methoden te verduidelijken. Dit zal vooral voor degenen die geen achtergrond in de economie hebben bepaalde zaken aanzienlijk duidelijker maken. Ook de grote hoeveelheid illustraties helpt hierbij. Er staan veel afbeeldingen in het boek die weergeven hoe het werk van economen er in het verleden uitzag, zoals afbeeldingen van aantekeningen en modellen. Ondanks dat de inhoud van de afbeelding niet altijd in detail besproken wordt, geeft het goed weer hoe het werk van economen eraan toeging en hoe de werkwijze in de loop van de tijd is veranderd.

De meest interessante hoofdstukken zijn hoofdstuk drie, vier en zeven, waarin respectievelijk de opkomst van de statistiek, de opkomst van wiskundige modellenbouw, en de experimentele economie besproken wordt. Door de invoering van statistiek, wiskunde en de modellenbouw is de werkwijze in de economie totaal veranderd. Waar economen eerder voornamelijk een literaire discursieve benadering namen, is nu wiskunde de taal van economen. Door de invoering van de statistiek zijn de criteria voor wat geldt als empirische bewijslast ontwikkeld.

In sommige hoofdstukken lijkt de nadruk meer op de econoom en diens leven te liggen dan op het eigenlijke onderwerp, de spelregels van economen, en laat Maas de rode draad van het verhaal een beetje los. Dit is vooral in het geval in hoofdstuk twee, dat gewijd is aan Mills werk, en hoofdstuk vijf dat over de demarcatiestrijd tussen Tinbergen en Keynes gaat. Bepaalde details over bijvoorbeeld het privéleven van deze economen lijken niet bijzonder veel toe te voegen aan het begrip van de veranderende spelregels. Deze hoofdstukken zijn wel weer bijzonder interessant als de lezer specifiek geïnteresseerd is in deze economen.

Bepaalde hoofdstukken, zoals hoofdstuk twee, zijn voornamelijk interessant indien de lezer enige voorkennis heeft op het gebied van wetenschapsfilosofie. *Spelregels van Economen* is zeker de moeite waard om te lezen. Maas is erin geslaagd om de lacune te vullen die hij in zijn introductie beschrijft. Het is ook een aanrader voor diegenen die geen introductie in wetenschapsfilosofie of zelfs economie hebben gelezen. Door de vele bekende, en soms ook minder bekende voorbeelden wordt de praktijk van economen duidelijk geïllustreerd. Zie het als een kijkje in de keuken van economen.

Nikita E.S. Bos

Department of Economics, Econometrics and Finance
Rijksuniversiteit Groningen

Bert L.T. van der Linden, *Nou ... Tabé dan! De 'bootreis' naar Indië met de Rotterdamsche Lloyd en de 'Nederland' tussen 1899 en 1949* (Hilversum: Verloren, 2010) 180 p. ISBN 978-90-8704-174-8.

Nou ... Tabé dan! vertelt het verhaal van 'de Mail', de passage en postverbinding die tussen 1899 en 1949 met Nederlands-Indië bestond. Auteur Bert L.T. van der Linden is geen historicus, maar een fervent verzamelaar van de prentbriefkaarten die in deze periode in opdracht van de scheepvaartmaatschappijen Rotterdamsche Lloyd (RL) en de 'Nederland' (SMN) werden uitgegeven. Aan de hand van zijn persoonlijke collectie 'gelopen' (beschreven en verstuurde) kaarten toont hij hoe het ooit zo dagelijkse fenomeen van de bootreis is verworden tot een voetnoot in de geschiedenis. Uitgeverij Verloren heeft daarbij kosten noch moeite gespaard om de historie levend te houden. Het boek bevat na iedere pagina tekst ruim twee pagina's kleurenafbelingen, met nauwkeurige bijschriften en verwijzingen in de tekst. In combinatie met de veelvuldig aangehaalde passages uit de bootreisliteratuur maakt dit dat het boek leest 'als een reis'.

De lezer die achter in het boek begint met de verantwoording en het dankwoord is erop voorbereid dat de auteur 'geen wetenschappelijke pretenties' heeft. Van der Linden doet een poging om een 'zo authentiek mogelijk beeld te geven van de Indië-gangers en hun bootreis, tegen het decor van de mailboten, de havens en de vaar-